

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра економіки, права та управління бізнесом

Допущено до захисту
Завідувач кафедри

_____“ ____” листопада 2019 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
за магістерською програмою професійного спрямування
«Муніципальна економіка»

на тему: **«ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ (НА ПРИКРАДІ М. ЧОРНОМОРСЬК)»**

Виконавець:

студентка ФЕУП

Дідик Анастасія Володимирівна _____

(підпис)

Керівник:

д.е.н, професор

Ковальов Анатолій Іванович _____

(підпис)

Одеса 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОДИНИЦІ.....	6
1.1 Поняття, необхідність та основні завдання стратегії розвитку адміністративно-територіальної одиниці.....	6
1.2 Порядок розробки стратегії розвитку адміністративно-територіальної одиниці та її змістове заповнення	14
1.3 Європейський досвід формування стратегій розвитку міст.....	27
РОЗДІЛ 2. АНАЛІТИЧНА ОЦІНКА ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ СТРАТЕГІЇ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ЧОРНОМОРСЬК.....	34
2.1 Відповідність стратегічного плану соціально-економічного розвитку міста, вимоги нормативно правових актів стратегічного планування.....	34
2.2 Оцінка результативності реалізації чинної стратегії з урахуванням змін у господарському комплексі міста.....	45
2.3 Порівняльний аналіз стратегії розвитку м. Чорноморськ зі стратегіями малих міст Одеського регіону (Ізмаїл, Южне)	56
РОЗДІЛ 3. ОБГРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СУБСТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ МІСТА ЧОРНОМОРСЬКУ.....	61
3.1 Стратегічні цілі та завдання субстратегії розвитку туризму м. Чорноморськ	61
3.2 Прогнозування субстратегії розвитку туризму передбачених для імплементації в м. Чорноморськ.....	71
3.3 Оцінка перспектив реалізації субстратегії розвитку туризму м. Чорноморська	91
ВИСНОВКИ	103
Список використаних джерел	105
Додатки.....	112

ВСТУП

Актуальність цієї теми обумовлюється перш за все в динамічній зміні подій в країні, постання нових, іноді навіть дещо екстремальних, викликів перед органами місцевого самоврядування та науковцями та необхідності мати чітке уявлення про те, чого має досягти місто через певний проміжок часу. До того ж, важливо проаналізувати та передбачити усі можливі ризики та можливості для досягнення поставлених у документі стратегії цілей. Загальнодержавні тенденції визначають як необхідність, так і можливість застосування стратегічного планування територіального розвитку в сучасній Україні. Необхідність пошуку нових інструментів регулювання соціально-економічного зростання обумовлюється поглибленням диспропорцій у рівнях регіонального, у тому числі міського, розвитку, а також відсутністю у держави достатнього обсягу коштів, які можна було б спрямувати на подолання цих диспропорцій та стимулювання подальшого поступу.

Серед загальносвітових тенденцій, які спонукають до стратегічного планування розвитку територій України, слід відзначити:

- активізацію процесів глобалізації у світі, вільний перелив капіталу та технологій між регіонами різних країн;
- посилення міжрегіональної конкуренції за інвестиції;
- прискорення змін у зовнішньому середовищі, необхідність швидкої адаптації до них.

Це наукове дослідження проводиться для того, щоб знайти вирішення актуальної проблеми – як сформулювати таку стратегію економічного розвитку міста, яка б мала не лише декларативний характер, а могла бути реалізована у повному обсязі та у кінцевому результаті досягнути окреслених у ній пріоритетів і цілей, які зазвичай покликані покращити соціально-економічні показники міста, підвищити добробут містян.

Проте іноді отриманий після затвердження міською радою документ є лише необґрунтованим переліком планів із зазначенням бажаного рівня показників, проте об'єктивно недосяжного у визначений часовий проміжок або при базовому економічному і соціальному рівні міста. Тому основною проблемою є те, як створити по справжньому ефективну та дію стратегію.

Метою роботи є теоретичні, методичні та практичні дослідження та порівняльний аналіз діючої та актуалізованої стратегії з точки зору їх ефективності та корисності у розбудові та розвитку міста Чорноморськ .

Завданнями цієї кваліфікаційної роботи є:

- дослідити необхідність та основні завдання стратегії розвитку адміністративно-територіальної одиниці;
- проаналізувати порядок розробки та реалізацію стратегії адміністративно-територіальної одиниці;
- дослідити європейський досвід формування стратегій розвитку адміністративно-територіальної одиниці;
- виявити відповідність стратегічного плану соціально-економічного розвитку міста та вимоги нормативно правових актів стратегічного планування;
- дослідити оцінку результативності реалізації чинної стратегії з урахуванням змін у господарському комплексі міста;
- проаналізувати стратегії розвитку м. Чорноморськ зі стратегіями малих міст України;
- розробити стратегічні цілі та завдання субстратегії розвитку туризму м. Чорноморськ;
- спрогнозувати субстратегію розвитку туризму передбачених для імплементації в м. Чорноморськ;
- Оцінити перспективи реалізації субстратегії розвитку туризму м. Чорноморська.

Об'єктом дослідження є процес формування стратегії економічного і соціального розвитку міста Чорноморськ .

Предметом дослідження теоретично-методологічні аспекти формування стратегії адміністративно- територіальної одиниці

Методи дослідження, що використовуються у кваліфікаційній роботі:

- порівняльний аналіз, який використовувався для порівняння показників за декілька років;
- метод статистичної обробки даних, для створення таблиць та їх аналізу;
- метод порівняльної оцінки змісту діючої та актуалізованої стратегії методами дослідження;
- метод експертних оцінок.

Інформаційною базою для написання цієї кваліфікаційної роботи слугували нормативно-законодавчі акти України, наукові праці з створення стратегій міста та аналізу існуючих проблем та особливостей цього напрямку наукової думки і безпосередньо діюча та актуалізована стратегії економічного і соціального розвитку міста Чорноморську до 2025 року.

Публікації. За результатами дослідження підготовлена стаття: «Необхідність та важливість запровадження стратегічного планування на рівні міст».

ВИСНОВКИ

Впровадження субстратегії розвитку туризму міста Чорноморська до 2024 року базується на досвіді та недоліках впровадженої стратегії економічного та соціального розвитку міста. Вона розроблена професіонально та за умови її втілення у життя зможе дійсно покращити не тільки туристичні а й економічні показники міста Чорноморськ, зробити місто більш розвиненим туристично привабливим , а його мешканців більш заможними.

Результати проведених досліджень дозволяють зробити такі висновки:

1. На основі проведеного аналізу визначень поняття «стратегія» можемо стверджувати, що найбільш досконалим є: «Стратегія місцевого розвитку - це документ, спрямований на формування сприятливого середовища для розвитку підприємницького сектору, залучення інвестицій, забезпечення соціальних потреб населення, підвищення рівня його життя»

2. Науковці виділяють декілька видів стратегій, зокрема максималістські, унікальні, проміжні та мінімалістські.

3. Також згідно з науковими дослідженнями прийнято виділяти два шляхи розвитку: через розбудову громади та розробку стратегії економічного та соціального розвитку. У випадку Чорноморська можна стверджувати, що більш прийнятним та результативним шляхом для міста є формування стратегії економічного та соціального розвитку.

4. На основі проведеного аналізу можна стверджувати, що головним недоліком діючої Стратегії економічного та соціального розвитку м. Чорноморська до 2025 року є велика кількість пріоритетних напрямків, а це у свою чергу, унеможливорює досягнення усіх цілей на визначеному у документі стратегії рівні.

5. Метою запровадження субстратегії розвитку є створення конкурентоспроможного туристичного продукту на засадах системної маркетингової

діяльності, чіткого позиціювання різних видів турпродуктів, адаптивних до вимог і очікувань користувачів.

6. Субстратегія має 5 основних стратегічних цілей:

- всебічний розвиток внутрішнього туризму в місті;
- розвиток малого та середнього бізнесу, який працює в галузі надання туристичних та супутніх послуг;
- розвиток економіки за рахунок надходжень до місцевого бюджету;
- створити бренд гостинності в м. Чорноморськ;
- розвиток сільського зеленого, промислового та ділового туризму.

7. Також субстратегія розвитку туризму має 5 основних напрямків які включають в себе: зелений, сільський, івентарний, рекреаційний, гастрономічний туризм.

8. Розрахунок показників (індикаторів) розвитку субстратегії розвитку туризму показав пріоритетну перспективу не тільки в туристичній діяльності, а й в економічній завдяки надходжень до місцевого бюджету.

9. Надведений також SWOT-аналіз в якому виділені по п'ять основних факторів які істотно впливають на реалізацію субстратегії туризму, а також на туристичну сферу міста в цілому. Найбільшими позитивними сторонами субстратегії туризму являються, дуже вигідне територіальне розміщення, обізнаність брендів курортного міста, комунікаційні сполучення між громадами сусідами, існуючі атрактивні міста для туризму у громаді. Найбільшими загрозами для реалізації субстратегії можуть стати, ризик зменшення платоспроможності туристів, зменшення туристичного потоку до міста, конкуренція між сусідніми громадами, природно-кліматичні умови. Методом мінімізації ризиків було обрано метод компенсації ризиків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Доповідь «Стратегічне планування розвитку міст» Берданова О.В.//Економічний часопис-XXI №9-10 2006 с. 3-45.
2. Стратегічне планування місцевого розвитку. Практичний посібник/ [Берданова О., Вакуленко В.]; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. с. 115-125
3. Практичний посібник з питань формування спроможних територіальних громад/Підготовлено в рамках проекту “Ініціатива захисту прав та представлення інтересів місцевого самоврядування в Україні” (проект ДІАЛОГ). URL: <http://www.auc.org.ua/>
4. Стеценко, Тетяна Олегівна. Управління регіональною економікою [Текст]: навч. посіб. / Т. О. Стеценко, О. П. Тищенко; ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана". - К. : КНЕУ, 2009. - 471 с.
5. Комплексна стратегія розвитку Львова 2012-2025. URL: http://www.city-institute.org/images/stories/files/strategy_last.pdf
6. Стратегія міста Києва до 2025 року. URL: https://kievcity.gov.ua/content/239_strategija-jak-bachennja-majbutnogo.html
7. Постанова Кабінету Міністрів України № 932 від 11 листопада 2015 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-п>
8. Наказ Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України №79 від 31.03.2016 року. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z0632-16>
9. Бібік Н. В. Аналіз сучасних теоретико-методичних підходів щодо формування й використання стратегій регіонального розвитку.// Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. - 2009,

10. Кухарская Н. А. Концепция стратегирования социально-экономического развития регионов Украины: монография / Кухарская Н. А. – Одесса : Феникс, 2011..с. 10
11. Кизим Н. А., Омаров Ш. А. Практика составления и проблемы реализации стратегии развития Украины и ее регионов //Проблеми економіки. – 2010. – № 4.
12. Стратегії розвитку регіонів: шляхи забезпечення дієвості: зб. матеріалів «круглого столу» / за ред. С. О. Білої. – К.: НІСД, 2011.с. 2-4
13. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи / С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, В. І. Жук [та ін.]. – К. : НІСД, 2012.с.5
14. Васильченко Г. Сучасні тенденції в управлінні розвитком регіону. Субрегіони та агломерації / Г. Васильченко // Формування соціально- економічного розвитку регіонів України в умовах спільних трансформацій: матеріали міжнар. наук.-прак. конф., 18-19 квітня 2013 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2013.с.59
15. Осипов В.М. Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком / В.М. Осипов, І.Д. Півоварчук, І.Л. Пасарюк // Вісник СумДУ. Серія економіка. – 2011. – №1. с.165
16. StrategiarozwojuWarszawydo 2010 roku. URL: http://www.um.warszawa.pl/v_syrenka/inwestycje/strategia_synteza_pl.pdf
17. Uchwała Nr LXX/592/98 Rady Miasta Stołeczego Warszawy z dnia 25.05.1998r.
18. Słowik W. Aktualne problemy planowania strategii rozwoju Warszawy. URL: <http://warszawa.sarp.org.pl/php/seminarium/1902slowik.php>
19. Strategia Rozwoju m.st. Warszawy do 2020 roku. URL: http://www.um.warszawa.pl/v_syrenka/ratusz/strategia.php
- 20.Strategia Rozwoju Krakowa. UCHWAŁA NR LXXV/742/05 Rady Miasta Krakowa z dnia 13 kwietnia 2005 r. w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Krakowa. URL: <http://www.bip.krakow.pl/?mmi=209>

21. Берданова О. Стратегічне планування : навчальний посібник / О. Берданова, В. Вакуленко, В. Тертичка. – Львів : Зукц, 2008. – 138 с.
22. Соціально-економічний розвиток м. Одеса в розрізі стратегічного планування як форми управління розвитком мезосистем / Н. В. Сментина // Проблеми економіки. - 2013. - № 2. - С. 132-137. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pekon_2013_2_21
23. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Чорноморська до 2025 року/Ред. – Чорноморськ: 2018. – 40 с.: Іл. – (Чорноморськ –2025).
24. Розпорядження Одеського міського голови від 06.08.2014 року № 385 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року. URL: <https://cmr.gov.ua/prozora/byudzhet-msta/zvtnst/>
25. Рішення міської ради затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року. URL: <https://cmr.gov.ua/prozora/documents/type/RishennyaDepKom/show/5411/>
26. Рішення Чорноморського міського голови Про затвердження Стратегії економічного та соціального розвитку міста Чорноморська Одеської області до 2025 року № 432-VII, від 09.04.2019. URL: <https://cmr.gov.ua/prozora/documents/type/RishennyaDepKom/show/5411/>
27. Програма соціально-економічного та культурного розвитку міста Чорноморська на 2016 рік. URL: <https://cmr.gov.ua/gromadyanam/programms/programma-socialno-ekonomchnogo-ta-kulturnogo-rozvit/>
28. Про Міську програму розвитку цивільного захисту на 2016-2020 роки. URL: <https://cmr.gov.ua/gromadyanam/programms/mska-clova-socialna-programa-rozvitku-civlnogo-zahi/>
39. Про Міську програму розвитку туризму та курорту у м. Чорноморську Одеської області на 2018-2020 роки: проект/розвитку туризму. URL: <https://cmr.gov.ua/gromadyanam/programms/programma-rozvitku-turizmu-ta-kurortu--u-m-chornomo/>

30. Про Міську програму зайнятості населення м. Чорноморська Одеської області на 2018-2020 роки: проект/ зайнятості населення. URL: <https://cmr.gov.ua/gromadyanam/programms/programa-zaynyatost-naselennya-m-chornomorska--ode/>
31. Про Міську програму підтримки малого підприємництва в місті Чорноморську Одеської області на 2018-2020 роки: проект підтримки малого та середнього бізнесу. URL: <https://cmr.gov.ua/gromadyanam/programms/mska-programa-pdtrimki-malogo-pdprimnictva-v-mst-c/>
32. Стратегічне планування збалансованого розвитку міста Подільська до 2025 року/ за ред. А.І. Ковальова. Київ, 2018./ с.47. с.63-69.
33. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Южний до 2020/ ред.- Южний від 22 грудня 2015р. № 51 – VII./ с. 26. с. 37
34. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області від 21 грудня 2015 року № 32-VII/ с. 60- 82.
35. Стратегія економічного та соціального розвитку міста Вінниці до 2020 року/ с. 25-44.
36. Розпорядження Про схвалення Стратегії розвитку туризму і курортів на 2016–2020 роки/ схвалено Кабінетом міністрів України. с. 4.
37. Про затвердження Стратегії розвитку туризму та курортів у Полтавській області на 2019 – 2029 роки/ 21 грудня 2018 року № 972. с. 6-15 с. 16-23.
38. Звєряков М.І., Ковальов А.І., Сментина Н.В. Особливості розроблення Стратегії економічно-соціального розвитку регіону (на прикладі Одеської області).с.2.
39. Стратегічний план підвищення конкурентоспроможності та економічного розвитку Одеської агломерації (субрегіону), затверджений рішенням обласної ради від 26 серпня

40. Реформування державного управління регіональним розвитком: стан, проблеми, перспективи / С.О. Біла, О.В. Шевченко, М.О. Кушнір, В. І. Жук [та ін.]. – К. : НІСД, 2012. – 96 с. 011 року № 215-VI. с. 16

41. Васильченко Г. Сучасні тенденції в управлінні розвитком регіону. Субрегіони та агломерації / Г. Васильченко // Формування соціально- економічного розвитку регіонів України в умовах спільних трансформацій: матеріали міжнар. наук.-прак. конф., 18-19 квітня 2013 р. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2013. – С. 208-210.

42. Сухоруков А.І. Моделювання та прогнозування соціально- економічного розвитку регіонів України: монографія / А.І. Сухоруков, Ю.М. Харазішвілі. – К.: НІСД, 2012. – 368 с.

43. Осипов В.М. Стратегічне планування як ефективний інструмент управління регіональним розвитком / В.М. Осипов, І.Д. Півоварчук, І.Л. Пасарюк // Вісник СумДУ. Серія економіка. – 2011. – №1. – С. 89-100.

44. Ковальов А.І. Розробка туристично-рекреаційної складової стратегії економічного розвитку Шабівської ОТГ/ від 29 травня 2019 року. с. 10-25., с. 30-43.

45. Зелений туризм як різновид туристичної діяльності. *Дороговказ*: веб-сайт. URL: http://ua.dorogovkaz.com/stati_zelenyj%20turizm.php

46. Сільський зелений туризм. *Навчальні матеріали*: веб-сайт. URL: https://pidruchniki.com/1506091343766/turizm/silskiy_zeleniy_turizm

47. Як розвивається сільський зелений туризм у Польщі та Україні? *Децентралізація*: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/9362>

48. Екологічний туризм як пріоритетний напрямок сталого розвитку туристичної сфери. *Туристична бібліотека*: веб-сайт. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/novycka2.htm

49. Піменов В.Г. Розвиток екологічного туризму в Україні/ поняття, сучасний стан та проблеми. / Київ- 2018. с. 3-6.

50. Корнілова В.В., Корнілова Н.В. Сучасні тенденції розвитку гастрономічного туризму/ 2018- с. 3-5.

51. Басюк Д.І. Інноваційний розвиток гастрономічного туризму в Україні / Д.І. Басюк // Наукові праці НУХТ. – 2012. – № 45. – С. 128–132.
52. Вишневська Г.Г. Потенціал кулінарних турів у контексті спеціалізованого туризму / Г.Г. Вишневська // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. – К., Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, 2013. – Вип. 31. – С. 112–118.
53. День національного гастрономічного туру/ веб-сайт: URL: <http://www.nationalfoodtourday.com>
54. Кукліна Т. С. Гастрономічний туризм на туристичному ринку України / Т.С. Кукліна. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer30/682.pdf>
55. Офіційний сайт Глобальної асоціації гастрономічного туризму. URL: <https://www.globalfoodtourism.com>
56. Офіційний сайт Всесвітньої асоціації гастрономічного туризму. URL: <http://www.worldfoodtravel.org>
57. Стельмах О.А. Перспективи розвитку ресторанної галузі в етнотуризмі / О.А. Стельмах, О.Г. Агеєнко, К.Ю. Коваленко // Розвиток туристичного бізнесу: міжнар. наук.-практ. конф., 17-19 березня 2011 р. – Донецьк : ДонНУЕТ, 2011. С. 160–161.
58. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні. / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова – К.: Вища школа, 2002. – 195 с.
59. Бачинська О.В. Сучасний стан та перспективи розвитку івент-туризму в Україні./ м. Дніпро-2017/ с. 8-14.
60. Мельниченко С.В. Івентивний менеджмент суб'єктів туристичної діяльності /// Економічні науки: зб. наук, праць Луцького НТУ. Серія «Економша та менеджмент» . 2010. Випуск 7(26). Ч. 2. С. 224-232.
61. Перспективи розвитку івентивного туризму. URL: <http://dipiomna5.com/item-41037/> (дата звернення: 2.06.2017).

62. Вишнеvsька Г. Г. Івент-туризм у контексті розвитку світового туризму / Г. Г. Вишнеvsька // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку : зб. наук, праць : наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. 2011. Випуск 17. Т. 2. с. 243
63. Черчик Л. М. Формування ринкових відносин у рекреаційному природокористуванні: монографія / Л. М. Черчик. Луцьк: ЛДТУ, 2006. с. 351
64. Черчик Л. М. Ринкові трансформації у рекреаційному природокористуванні / дис... д-ра екон. наук: 08.00.06 / Черчик Лариса Миколаївна; Луцький держ. технічний ун-т. Одеса, 2007. 511 с.
65. Черчик Л. М. Маркетинг рекреаційних територій: теорія, методологія, практика: монографія / Л. М. Черчик. Луцьк : РВВ Луцького держ. технічного ун-ту, 2006. 136 с.
66. Герасимчук З. В. Регіональна політика розвитку рекреаційного природокористування: механізми формування та реалізації : монографія / І. В. Герасимчук, Н. В. Коленда, Л. М. Черчик. Луцьк: Настир'я, 2007. 172с.
67. Олійник Я.Б., Пістун Н.Д., Мельничук О.Л. О Стратегії регіонального розвитку України: Громадсько-географічний аспект. с.3-4.
68. Комплексна стратегія розвитку міста Дніпропетровська до 2020 року. URL: [//dniprorada.gov.ua/](http://dniprorada.gov.ua/).
69. Державна служба статистики / туристична діяльність України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
70. Головне управління статистики Одеської області/ Основні показники соціально-економічного розвитку Одеської області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
71. Центр політичних студій і аналітики Ейдос. URL: [//eidos.org.ua/](http://eidos.org.ua/)
72. Всеукраїнська мережа фахівців і практиків з регіонального та місцевого розвитку/ туристична діяльність Одеського регіону. URL: <https://regionet.org.ua/>